

Sygn. akt IV CSK 718/16

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 12 grudnia 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Grzegorz Misiurek (przewodniczący)

SSN Władysław Pawlak (sprawozdawca)

SSN Marta Romańska

w sprawie z powództwa Skarbu Państwa - Lasów Państwowych Nadleśnictwa O.
przeciwko M. U., H. G., H. O. i W. Ż.

o ustalenie,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 12 grudnia 2017 r.,

skargi kasacyjnej pozwanej H. G.

od wyroku Sądu Okręgowego w Ł.

z dnia 30 maja 2016 r., sygn. akt I Ca (...),

**uchyla zaskarżony wyrok w pkt I ust. 1, 2 i 4 oraz w pkt III i w
tym zakresie sprawę przekazuje Sądowi Okręgowemu w Ł. do
ponownego rozpoznania oraz rozstrzygnięcia o kosztach
postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 29 kwietnia 2014 r. Sąd Rejonowy w P. oddalił powództwo
Skarbu Państwa - Nadleśniczego Nadleśnictwa O. skierowane przeciwko

Kazimierzowi Skłodowskiemu, M. U., H. G., H. O. i W. Ż. o ustalenie, że Skarb Państwa stał się z dniem 27 grudnia 1944 r., na podstawie art. 1 ust. 1 i 2 dekretu Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego o przejęciu niektórych lasów na własność Skarbu Państwa (Dz. U. Nr 15, poz. 82 ze zm.; dalej: „dekret o przejęciu lasów”), właścicielem działek ewidencyjnych - aktualnie oznaczonych nr 222 o powierzchni 10,98 ha i nr 224 o powierzchni 19,43 ha, położonych w U. Gmina O.

W uzasadnieniu ustalił, że w dniu wejścia w życie dekretu o przejęciu lasów, nieruchomość objęta pozwem była oznaczona - po dokonaniu scalenia w dniu 15 marca 1937 r. - numerami 13, 13¹, 13². Według danych z wykazu hipotecznego nr (...) nieruchomość „U.” stanowiła własność W. i M. U. w częściach równych. W. U. zmarł 30 stycznia 1941 r. W dniu 5 maja 1947 r. w wykazie hipotecznym nr (...) jako współwłaścicieli ujawniono: M. U. w 3/18 częściach, zaś M. U., W. U. i J. U. po 1/6 części.

Protokołem z dnia 26 września 1951 r. nieruchomość ta została przejęta od właścicieli i przekazana w zarząd Lasom Państwowym Nadleśnictwu O. W dniu 13 grudnia 1959 r. Komisja działająca w imieniu Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej Wydział Rolnictwa i Leśnictwa w W. zbadała obszar działek nr 13, 13¹ i 13², stwierdzając, że wynosi on 30,80 ha. Według zaświadczenia wystawionego w dniu 23 listopada 1959 r., obszar tych działek składa się z drzewostanu, halizny, uprawy sosnowej oraz drogi (ta ostatnia o powierzchni 0,40 ha).

Strona powodowa nie dysponuje protokołem przejęcia gruntów leśnych objętych pozwem, spełniającym wymagania określone w przepisach wykonawczych do dekretu o przejęciu lasów. Sprawa z wniosku Skarbu Państwa o zasiedzenie spornych gruntów zakończyła się jego oddaleniem, tak samo jak sprawa o założenie księgi wieczystej i wpis prawa własności na rzecz Skarbu Państwa (w tym ostatnim przypadku właśnie ze względu na brak protokołu przejęcia).

Sąd Rejonowy uznał, że co do zasady strona powodowa wykazała istnienie interesu prawnego w wytoczeniu niniejszego powództwa, gdyż od jego rozstrzygnięcia zależy, czy Skarb Państwa stał się z mocy prawa właścicielem nieruchomości składających się z działek nr 222 i 224.

Sąd pierwszej instancji oddalił jednak powództwo wskazując, że podział nieruchomości na działki nr 13, 13¹ i 13² należy zakwalifikować jako podział prawny w rozumieniu art. 1 ust. 3 dekretu o przejęciu lasów, przy czym powierzchnia działek nr 13¹ i 13² jest mniejsza od 25 ha, a zatem nie mogły podlegać nacjonalizacji. Wprawdzie obszar działki nr 13 przekracza 25 ha, jednakże strona powodowa domagała się ustalenia prawa własności na rzecz Skarbu Państwa w odniesieniu do obecnych działek nr 222 i nr 224, zaś mając na względzie wyniki opinii biegłego geodety, działki te nie odpowiadają w całości zakresowi terytorialnemu dawnej parceli nr 13.

Na skutek apelacji strony powodowej, Sąd Okręgowy w Ł. zaskarżonym wyrokiem zmienił wyrok Sądu Rejonowego i ustalił, że Skarb Państwa - Lasy Państwowe Nadleśnictwo O. jest właścicielem nieruchomości składającej się z działki nr 222 o powierzchni 10,9936 ha oraz działki nr 224/2 o powierzchni 15,0883 ha, powstałej z podziału działki nr 224, położonych w U.

Sąd drugiej instancji uzupełnił ustalenia faktyczne Sądu pierwszej instancji i ustalił, że dawne działki nr 13, 13¹, 13² odpowiadają obecnym działkom nr 222 i 224. Powstała z podziału działki nr 224 działka nr 224/1 obejmuje obszar dawnych parcel nr 13¹ o powierzchni 2,4160 ha i nr 13² o powierzchni 2,3770 ha. Zatem działka nr 13 miała powierzchnię 26,0819 ha. W uzasadnieniu orzeczenia Ministra Rolnictwa z dnia 13 października 1961 r. stwierdzono, że Komisja działająca z ramienia Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej Wydział Rolnictwa i Leśnictwa w W. po ponownym zbadaniu w dniu 13 listopada 1959 r. określiła, że cały dział oznaczony na planie nr 13, 13¹, 13² zawierający obszar 30,50 ha został przejęty na rzecz Państwa przez Nadleśnictwo O. protokołem z dnia 26 września 1951 r. w trybie dekretu z dnia 12 grudnia 1944 r. i pozostaje w użytkowaniu państwowej administracji leśnej.

Sąd Okręgowy rozważając zagadnienie interesu prawnego Skarbu Państwa w wytoczeniu powództwa o ustalenie, zwrócił uwagę, iż w świetle rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Reform Rolnych z dnia 20 stycznia 1945 r. w sprawie wykonania dekretu z dnia 12 grudnia 1944 r. o przejęciu niektórych lasów na własność Skarbu Państwa, sporządzenie protokołu przejęcia nie było warunkiem

nabycia przez Skarb Państwa lasów i gruntów leśnych na podstawie dekretu o przejęciu lasów, lecz stanowił on jedynie dowód tego, że w stosunku do określonej nieruchomości zastosowane zostały przepisy tego dekretu. W konsekwencji to na pozwanych spoczywa ciężar dowodu, że wymienione działki leśne nie podlegały przejęciu na własność Państwa. Uzyskanie wyroku ustalającego będzie stanowiło przesłankę do wystąpienia z powództwem o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym. W dotychczasowych postępowaniach Sądy kwestionowały w rozstrzygnięciach własność strony powodowej z uwagi na brak zaświadczeń o przejęciu. Ostatecznie, skoro działki nr 222 i 224/2 o łącznej powierzchni 26,0819 ha odpowiadają parceli nr 13, to przeszła ona na własność Skarbu Państwa, gdyż jej obszar przekroczył 25 ha.

W skardze kasacyjnej opartej na obu podstawach, pozwana H. G. zaskarżając wyrok Sądu drugiej instancji w zakresie, w jakim zostało uwzględnione powództwo, domagała się jego uchylenia i oddalenia apelacji, ewentualnie jego uchylenia z przekazaniem sprawy Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania.

Zarzuciła naruszenie: art. 234 k.p.c. przez nie uwzględnienie, iż domniemanie prawne z art. 3 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece (tekst jedn.: Dz. U. z 2017 r. poz. 1007 ze zm.; dalej: „u.k.w.h.”) wiąże w niniejszym postępowaniu Sąd orzekający i że to związanie obowiązuje, dopóki nie zostanie skutecznie obalone, co w tej sprawie nie miało miejsca, a Sąd nie zajął się tymi problemami, czym dopuścił się naruszenia art. 233 § 1 k.p.c.; art. 386 § 1 k.p.c. przez jego zastosowanie i zmianę wyroku Sądu pierwszej instancji; art. 189 k.p.c. w zw. z art. 10 u.k.w.h. przez dokonanie wadliwej wykładni w odniesieniu do rozumienia interesu prawnego i niewłaściwego przyjęcia, że powód w okolicznościach tej sprawy ma interes prawny w wytoczeniu powództwa o ustalenie; art. 3 u.k.w.h. w zw. z art. 189 k.p.c., przez błędne przekonanie, iż domniemanie zgodności prawa wynikające z księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym może zostać obalone w drodze powództwa o ustalenie na podstawie art. 189 k.p.c.; art. 1 ust. 1 i ust. 3 dekretu o przejęciu lasów, przez błędne uznanie, że ówczesna parcela nr 13 miała obszar lasu większy

niż 25 ha, podczas, gdy wszystkie parcele leśne, w tym nr 13 powstały w wyniku komasacji w 1934 r., a zatem były wydzielone przed 1 września 1939 r., a powierzchnia leśna parceli nr 13 była mniejsza niż 25 ha i że w myśl art. 2 ust. 1 dekretu z dnia 6 września 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej, parcela ta nie była przeznaczona na cele reformy rolnej; art. 6 k.c. przez błędne przyjęcie, że w okolicznościach faktycznych tej sprawy, to na pozwanych spoczywa ciężar dowodu, że wymienione działki leśne nie podlegały przejęciu na własność Skarbu Państwa.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W procesie o usunięcie niezgodności treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym dopuszczalne jest badanie przez sąd, czy Skarb Państwa stał się z mocy prawa właścicielem lasów i gruntów leśnych na podstawie dekretu o przejęciu lasów (por. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 27 kwietnia 1994 r., III CZP 54/9, OSNC 1994, nr 11, poz. 215). Artykuł 3 u.k.w.h. określa domniemanie zgodności prawa jawnego z księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym. Jest to domniemanie prawne wzruszalne, którego obalenie może nastąpić nie tylko w postępowaniu o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym, ale także w każdym innym postępowaniu, w którym obalenie takiego domniemania stanowi przesłankę rozstrzygnięcia, aczkolwiek powództwo przewidziane w art. 10 ust. 1 u.k.w.h. jest jedyną drogą umożliwiającą trwałe i skuteczne wobec wszystkich obalenie domniemania ustanowionego w art. 3 u.k.w.h. (zob. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 18 maja 2010 r., III CZP 134/09, OSNC 2010 nr 10, poz. 131).

Powództwo o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym z art. 10 u.k.w.h. nie jest szczególnym rodzajem powództwa o ustalenie, lecz powództwem służącym zaspokojeniu roszczenia rzeczowego, przy pomocy którego powód domaga się nie tylko ustalenia prawa lub stosunku prawnego, ale także wydania orzeczenia zastępującego oświadczenie woli osoby błędnie wpisanej do księgi wieczystej (por. wyrok Sądu Najwyższego z 18 czerwca 2015 r., III CSK 372/14, nie publ.).

Co do zasady, w sytuacji, gdy powód może żądać uzgodnienia treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym, nie on ma interesu prawnego w żądaniu ustalenia stosunku prawnego lub prawa, które następnie miałyby stanowić podstawę wpisu do księgi wieczystej (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 stycznia 2008 r., III CSK 204/07 nie publ. i powołane tam orzecznictwo). Nie jest więc wykluczony interes prawny w wytoczeniu powództwa o ustalenie prawa lub stosunku prawnego dotyczącego nieruchomości, nawet wtedy, gdy powód mógłby dochodzić uzgodnienia treści księgi wieczystej prowadzonej dla niej z rzeczywistym stanem prawnym (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 września 2004 r., II CK 497/03 nie publ.), przy czym dotyczy to sytuacji, gdy ze względu na okoliczności konkretnej sprawy, interes prawny powoda nie wyczerpuje się jedynie w ujawnieniu w księgach wieczystych aktualnego stanu prawnego danej nieruchomości.

Funkcją powództwa wytoczonego w trybie art. 189 k.p.c. jest usunięcie poprzez orzeczenie sądu niepewności stanu prawnego zachodzącej w stosunkach pomiędzy powodem a pozwanym. Interes prawny oznacza więc istniejącą po stronie powoda potrzebę wprowadzenia jasności i pewności w sferze jego sytuacji prawnej, wyznaczonej konkretnym stosunkiem prawnym, zagrożonej, a niekiedy nawet naruszonej już przez pozwanego. Powództwo o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym pozostaje w ścisłym związku z ustrojową funkcją ksiąg wieczystych, jaką jest ujawnienie w celu zapewnienia bezpieczeństwa obrotu - stanu prawnego nieruchomości. Natomiast powództwo oparte na art. 189 k.p.c. służy udzieleniu ochrony prawnej w procesie, przez ustalenie istnienia lub nieistnienia prawa lub stosunku prawnego, osobie, która ma interes prawny w jej uzyskaniu (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14 kwietnia 2016 r., IV CSK 435/15, nie publ.). Podstawą wpisu w księdze wieczystej usuwającego niezgodność może być wydany na podstawie art. 189 k.p.c. wyrok ustalający (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 października 2011 r., IV CSK 13/11, nie publ.), a zatem nie jest wykluczone usunięcie niezgodności treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym na podstawie orzeczenia sądu, bez potrzeby wykorzystania postępowania przewidzianego w art. 10 u.k.w.h. (por. też postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 22 lutego 2007 r., III CSK 344/06,

OSNC 2008 nr 1, poz. 12, z dnia 10 października 2007 r., I CSK 232/07, nie publ., z dnia 21 czerwca 2012 r., II CSK 506/11, nie publ.). Zgodnie bowiem z art. 31 ust. 2 u.k.w.h., wpis potrzebny do usunięcia niegodności między treścią księgi wieczystej, a rzeczywistym stanem może nastąpić, gdy niezgodność będzie wykazana orzeczeniem sądu lub odpowiednimi dokumentami.

Ocena w zakresie istnienia bądź nieistnienia interesu prawnego, jako przesłanki powództwa przewidzianego w art. 189 k.p.c. nie może być jednak dokonywana w sposób schematyczny, lecz zawsze z uwzględnieniem konkretnych okoliczności sprawy (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 18 marca 2011 r., III CSK 127/10 nie publ. i z dnia 10 czerwca 2011 r., II CSK 568/10, BSN 2011/9, s. 11).

Strona powodowa nie wykazała interesu prawnego w rozumieniu art. 189 k.p.c. i zarzutom kasacyjnym w tej materii nie można odmówić słuszności. Takiego interesu można byłoby upatrywać w sytuacji, gdy dana nieruchomość nie ma założonej księgi wieczystej. Wówczas bowiem uzyskanie wyroku ustalającego stanowiłoby podstawę dla wniosku o założenie księgi wieczystej i wpis prawa własności. Jednak dla nieruchomości składającej się z działek nr 222 i 224 jest prowadzona księga wieczysta nr (...), w której jako współwłaściciele figurują spadkobiercy W. i M. U. Została założona już w toku procesu, ale na skutek odłączenia tej nieruchomości z dawnej czynnej księgi wieczystej - z mocy § 5 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 14 lipca 1986 r. w sprawie prowadzenia ksiąg wieczystych założonych przed dniem 1 stycznia 1947 r. oraz utraty mocy prawnej niektórych takich ksiąg (Dz. U. Nr 28, poz. 141) - wykazu hipotecznego, w którym po 31 grudnia 1946 r. były dokonywane wpisy w dziale odpowiadającym działowi drugiemu obecnej księgi wieczystej. Okoliczności uzasadniające interes prawny w wytoczeniu powództwa o ustalenia muszą istnieć w chwili zamknięcia rozprawy (art. 316 § 1 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c.).

Jeśli, jak przyjmuje Sąd drugiej instancji uzyskanie wyroku ustalającego będzie stanowiło przesłankę do wystąpienia z powództwem o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym, to brak interesu prawnego po stronie powodowej w wytoczeniu powództwa o ustalenie jest oczywisty,

skoro strona powodowa mogła wystąpić z powództwem o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym. Zresztą strona powodowa nie wykazuje, aby uzyskanie wyroku ustalającego miało inny cel, aniżeli ujawnienie prawa własności w księdze wieczystej, względnie by interes ten wykraczał poza tę kwestię. Powództwo o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym, w przeciwieństwie do powództwa o ustalenie, że określona nieruchomość przeszła z mocy prawa na rzecz Skarbu Państwa, zmierza do określenia aktualnego stanu prawnego nieruchomości od strony podmiotowej.

Należy też zauważyć, iż w sprawie przejścia z mocy prawa spornej nieruchomości na rzecz Skarbu Państwa w trybie dekretu o przejęciu lasów wypowiedział się już przesłankowo Sąd w sprawie z powództwa spadkobierców małżonków U. skierowanego przeciwko Skarbowi Państwa o jej wydanie, które to powództwo zostało oddalone z uwagi na przyjęcie zaistnienia z mocy prawa skutku w postaci przejścia prawa własności na rzecz Skarbu Państwa. Z kolei w sprawie z wniosku Skarbu Państwa o zasiedzenie, podstawą oddalenia wniosku było przyjęcie, iż Skarb Państwa z racji działania w ramach *imperium* nie był samoistnym posiadaczem w znaczeniu cywilnoprawnym (*dominium*).

Z uwagi na to, że nie został sporządzony protokół przejęcia lasów, w warunkach opisanych w § 2 rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Reform Rolnych z dnia 20 stycznia 1945 r. w sprawie wykonania dekretu PKWN z dnia 12 grudnia 1944 r. (Dz. U. Nr 4, poz. 16), ciężar dowodu, że dany grunt podlegał działaniu dekretu o przejęciu lasów, spoczywa na Skarbie Państwa, a nie na pozwanych. (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 lutego 2010 r., IV CSK 402/09, nie publ. i przywołane tam orzecznictwo). Zatem, Skarb Państwa powinien był wykazać, że w dacie wejścia w życie tego dekretu przedmiotowa nieruchomość stanowiła las, bądź grunt leśny o powierzchni przekraczającej 25 ha, oraz że ewentualnie inne grunty pozostające z tą nieruchomością w związku spełniały przesłanki określone w art. 1 ust. 2 lit. a-d dekretu o przejęciu lasów. Zmiany w przeznaczeniu tych gruntów, czy w ich zagospodarowaniu po dacie wejścia w życie dekretu o przejęciu lasów są z tego punktu widzenia prawnie irrelewantne. Przerzucenie przez Sąd drugiej instancji na pozwanych ciężaru dowodu, że sporna nieruchomość nie

podlegała przejęciu na własność Skarbu Państwa w trybie tego dekretu było nieprawidłowe i stanowiło naruszenie art. 6 k.c.

Zgodnie z art. 1 ust. 1 dekretu o przejęciu lasów, lasy i grunty leśne o obszarze ponad 25 ha, stanowiące własność lub współwłasność osób fizycznych i prawnych przechodziły z mocy prawa z dniem wejścia w życie tego dekretu, tj. z dniem 27 grudnia 1944 r., na własność Skarbu Państwa. Dekret o przejęciu lasów nie zawierał legalnej definicji lasu i gruntu leśnego w znaczeniu wyodrębnionej normatywnie jednostki prawnej, stanowiącej samodzielną rzecz nieruchomą, dla której prowadzona jest oddzielna księga wieczysta (gruntowa, hipoteczna). Nie określił też prawnego rozumienia nieruchomości, o których mowa w art. 1 ust. 2 lit. c. i d. dekretu o przejęciu lasów. Zatem, lasy, grunty leśne i inne nieruchomości (funkcjonalnie związane z lasem i gruntem leśnym) podlegające przepisom tego dekretu, nie musiały być ujawnione w księgach wieczystych, jak i wyodrębnione geodezyjnie z innych nieruchomości, w tym z nieruchomości o charakterze rolnym. Terminy te nie zostały też zdefiniowane w rozporządzeniu Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 czerwca 1927 r. o ochronie lasów, niestanowiących własności Państwa (Dz. U. z 1932 r., Nr 111, poz. 932 ze zm.; dalej: „rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 czerwca 1927 r.”). Normatywne określenie lasu i gruntu leśnego pojawiło się dopiero w dekreście z dnia 26 kwietnia 1948 r. o ochronie lasów nie stanowiących własności państwa (tekst jedn.: Dz. U. z 1957 r., Nr 36, poz. 157 ze zm.), który w art. 2 ust. 1 i 2 stanowił, iż lasem są grunty leśne wraz z rosnącymi na nich drzewostanami, a gruntami leśnymi są grunty: które w chwili wejścia w życie tego aktu prawnego znajdowały się pod uprawą leśną; które w chwili jego wejścia w życie z mocy poprzednio obowiązujących przepisów powinny znajdować się pod uprawą leśną, a na których do tego czasu nie została dokonana trwała zmiana uprawy leśnej na inny rodzaj użytkowania, o ile zwarta łączna powierzchnia tych gruntów wynosi, co najmniej 0,10 ha, niezależnie od tego, czy stanowią one własność jednego właściciela, czy składają się z działek należących do różnych właścicieli. Dekret ten zastąpił rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 czerwca 1927 r. (art. 30).

W ustawie z dnia 26 marca 1935 r. o klasyfikacji gruntów dla podatku gruntowego (Dz. U. Nr 27, poz. 203), za grunty pod lasami uznano ziemie,

służące do produkcji drewna i wikliny, zaś za grunty orne, ziemie pod polami uprawnymi, sztucznymi pastwiskami, sadami i ogrodami, jak również pod budynkami i podwórzami. Za łąki uważano ziemie, trwale pokryte roślinnością łąkową. Według § 2 rozporządzenia Ministra Skarbu z dnia 19 lutego 1936 r. wydanego w porozumieniu z Ministrami: Rolnictwa i Reform Rolnych oraz Spraw Wewnętrznych o klasyfikacji gruntów pod lasami (Dz. U. Nr 24, poz. 193; dalej: „rozporządzenie Ministra Skarbu z dnia 19 lutego 1936 r.”), na podstawie art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 26 marca 1935 r. o klasyfikacji gruntów dla podatku gruntowego, do gruntów pod lasami zaliczano: grunty porośłe drzewostanami, bez względu na to, czy poza produkcją drewna służyły one również innemu użytkowaniu; grunty niezalesione lub niedostatecznie zalesione, zręby, halizny, płazowiny oraz inne grunty, przeznaczone do zalesienia na mocy decyzji władz; zadrzewione rezerваты przyrodnicze i rezerваты leśne; grunty trwale porośłe wikliną.

Wprowadzenie kryterium obszarowego powyżej 25 ha uzasadnia konstatację, iż chodziło po pierwsze, o zwarty i wyodrębniony przestrzennie kompleks lasów i gruntów leśnych, a po drugie w sytuacji, gdy taki kompleks leśny o powierzchni przekraczającej 25 ha został podzielony prawnie lub faktycznie przed 1 września 1939 r., to działaniem dekretu o przejęciu lasów nie są objęte powstałe w wyniku takich podziałów odrębne obszary lasów i gruntów leśnych o powierzchni nie większej niż 25 ha i w dodatku nie podпадаjące pod art. 2 lit e dekretu Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego z dnia 6 września 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej (Dz. U. z 1945 r., Nr 3, poz. 13 ze zm.; por. też wyroki Sądu Najwyższego z dnia 26 maja 2006 r., V CSK 97/06, nie publ. i z dnia 27 marca 2014 r., III CSK 94/13, nie publ.). Inaczej rzecz ujmując, tylko takie kompleksy lasów i gruntów leśnych wydzielonych w wyniku podziałów prawnych lub fizycznych na parcele podlegały dekretowi o przejęciu lasów, których obszar przekraczał 25 ha. Pojęcie parceli w tym rozumieniu odpowiadało wyodrębnionej, samodzielnej części lasu i gruntu leśnego, o którym mowa w art. 1 ust. 1 dekretu o przejęciu lasów.

Stosownie do art. 1 ust. 2 lit. a dekretu o przejęciu lasów, wraz z lasami i gruntami leśnymi przechodziły na własność Skarbu Państwa, o ile stanowiły

własność lub współwłasność tej samej osoby wszelkie śródleśne grunty, łąki i wody. Ustawodawca również i tych pojęć nie definiował, a zatem należy im przypisać potoczne rozumienie. Wobec tego przez grunty i łąki śródleśne, należy rozumieć te z nich, które są otoczone w całości albo w przeważającej części przez lasy lub grunty leśne, tworząc z nimi zorganizowaną całość gospodarczą obejmującą gospodarkę leśną, a dla oceny, czy określony grunt lub łąka ma charakter śródleśny istotne jest także porównanie obszaru takiego gruntu lub łąki z obszarem przyległego lasu lub gruntów leśnych. O śródleśnym gruncie lub łące można mówić wtedy, gdy ich obszar jest wielokrotnie mniejszy od obszaru lasu i gruntów leśnych do nich przyległych (por. uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z dnia 30 czerwca 2011 r., III CSK 338/10, nie publ.).

Z protokołu oględzin z dnia 6 sierpnia 1947 r. wynika, że w dawnej parceli nr 13, kontur o powierzchni 4,5673 ha w 1937 r. stanowił grunt orny, oraz że, powyższy grunt zakwalifikowano jako zarośla, porosłe na nieużytkach, o glebie całkowitym piasku. Dokonane przez Sądy *meriti* ustalenia nie wskazują, że w odniesieniu do tego gruntu ornego przed datą wejścia w życie dekretu o przejęciu lasów została wydana decyzja administracyjna o przekwalifikowaniu go na grunt leśny lub przeznaczony do zalesienia.

Ocena, czy dany grunt jest lasem, bądź gruntem leśnym w rozumieniu dekretu o przejęciu lasów jest zagadnieniem prawnym, którego rozstrzygnięcie spoczywa na sądzie. Kwestie te nie podlegają wyłącznej ocenie biegłego sądowego geodety. Sąd drugiej instancji nie rozważał jaki charakter miała w dniu 27 grudnia 1944 r. część parceli nr 13 zakwalifikowana w 1937 r. jako grunt orny, tj. czy ze względu na obszar (4,5673 ha), usytuowanie (w stosunku do pozostałej jej części) oraz spełniane funkcje (odrębne od gruntu leśnego, czy też pozostające z nim w związku gospodarczym) mogła być uznana za grunt śródleśny, względnie za grunt, który tworzył z pozostałą jej częścią leśną, całość gospodarcza obejmującą gospodarkę leśną. Zważywszy na powierzchnię parceli nr 13, czyli 26,0819 ha, grunt o powierzchni 4,5673 ha stanowi istotną część, bo ok. 18%. Bez tej części, pozostały grunt ma ok. 21,5 ha, a zatem mniej niż 25 ha.

W konsekwencji za uzasadniony należy uznać również zarzut naruszenia art. 1 ust. 1 i 3 dekretu o przejęciu lasów.

Z tych względów, Sąd Najwyższy orzekł na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. oraz art. 108 § 1 i 2 k.p.c. w zw. z art. 398²¹ k.p.c., art. 391 § 1 k.p.c. Z uwagi na charakter współuczestnictwa procesowego po stronie pozwanej w sprawie o ustalenie prawa (współuczestnictwo konieczne - jednolite), skarga kasacyjna pozwanej odniosła skutek w stosunku do pozostałych osób występujących po tej stronie procesowej (art. 73 § 2 k.p.c. w zw. z art. 398²¹ k.p.c. i art. 391 § 1 k.p.c.).

jw

r.g.